עין משפט נר מצוה

קג א מיי' פכ"א מהל' עדות הלכה ו:
קד ב מיי' פ"כ מהל' עדות הלכה ז ופ"ב מהל' רוצח הלכה ט סמג לאוין קסא:

אלא לאו הא קמ"ל גנב על פי שנים וטבח על פי עד אחד או על פי עצמו (א) הוא דלא מחייב עצמו בקרן הוא דאמרינן ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ עד אחד כי אתי עד אחד מצטרף בהדיה מחייב על פי עצמו נמי כי אתו עדים מחייב אבל גנב וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו דחייב עצמו בקרן לא אמרינן על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד ברייתא דתניא ראה עדים שממשמשין ובאין ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן למה לי למיתנא ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי ניתני (ב) או גנבתי או טבחתי ומכרתי אלא הא קמ"ל טעמא דאמר גנבתי (ג) הוא דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אמרי לא היא גופה קמ"ל דכיון דאמר גנבתי אע"ג דאמר לא טבחתי ולא מכרתי ובאו עדים שטבח ומכר פטור מאי טעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה לימא כתנאי [א]היו שנים מעידין שגנב והיו שנים מעידים אותו שטבח ומכר הוזמו עדי גניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הוזמו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה לפר ושנים לאיל אהייא קאי סומכוס אילימא ארישא לית ליה לסומכוס עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי כפל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו כגון דאתו בי תרי אמרי ליה גנבת אמר להו אין גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתי ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואייתי בעל הבית סהדי ואסהידו ביה דגנב וטבח ומכר ובהודאת טביחה קמיפלגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה הודאה דטביחה הודאה היא ופטור וסומכוס סבר כיון דהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה דטביחה לאו הודאה והנך עדים קמאי דאזמינהו משלמין תשלומי כפל והוא משלם שלשה לפר ושנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא דכולי עלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אלא בעדות שאי אתה יכול להזימה קמיפלגי כגון דאתו סהדי ואמרי ליה גנבת ואמר להו גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתי אלא בפני פלוני ופלוני ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואתו פלוני ופלוני ואסהידו ביה דגנב וטבח ומכר ובהא קמיפלגי דרבנן סברי הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות וסומכוס סבר עדות שאי אתה יכול להזימה הויא עדות והא [ב]קיימא לן (ה)דעדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות הני מילי היכא דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליכא לעדות כלל אבל הכא סיועי הוא דקא [ג]מסייעי ליה אמר מר הן משלמין תשלומי כפל מדקא מודה דגנב קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב תני
תשלום

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל גנב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עצמו או ע"פ אחד דלא חייב עצמו בקרן הוא דאמרינן ע"פ עצמו כו'. כלומר בכי האי גוונא הוא דאמר דומיא דעד אחד לחייביה כי הדר אתו סהדי אבל היכא דגניבה (ד) עצמו מודה לא אמרינן דומיא דעד אחד: **ניתני גנבתי או שאמר טבחתי ומכרתי.** פטור מתשלומי ד' וה' ושמעינן מינה תרתי דאע"ג דלא הודה אלא אטביחה ופטר עצמו מכלום הויא הודאה אלא מדלא תני הכי ש"מ טעמא דאמר גנבתי כו': **לימא כתנאי.** הודאה דטביחה אי הודאה הויא בלא הודאה דגניבה דלא מחייב עצמו בקרן לפוטרו אם באו עדים או לא: **בטלה כולה.** דכיון דלא גנב לא טבח והראשונים משלמין כפל והוא פטור והאחרונים פטורין: **הוזמו עדי טביחה.** ולא עדי גניבה: **והן משלמין תשלומי שלשה.** לגנב: **אילימא ארישא.** דהוזמו עדי גניבה וקאמר סומכוס הן משלמין כפל בשבילו לבעלים כמשפטו והוא משלם שלשה משום טביחה דעדי טביחה לא הוזמו: **ולית ליה לסומכוס כו'.** הא ודאי כיון דלא גנב לא טבח: **אלא לאו על כרחיך מילתא אחריתי.** אמור רבנן דקאי סומכוס עלה ולא משכחת דתיקו מילתא דסומכוס אתנא קמא שפיר אלא הכי כגון דאתו כו': **אין גנבתי.** והך הודאה דגנב לאו הודאה היא דהא מחמת הני עדים דקאמרי ליה גנבת הוא דמודה אבל הודאה דטביחה ומכירה לאו מחמת ביעתותייהו אודי דהא לא אמרי ליה [ג][טבחת] אלא גנבת: **ואייתי בעל הבית סהדי.** אחריני דגנב וטבח ומכר וקאמרי רבנן דהן משלמין תשלומי כפל לגנב והגנב לבעלים והוא פטור מד' וה' דהא אודי אטביחה והודאה היא ואע"ג דאייתי בעל הבית סהדי דגנב[ד]) פטור דהודאה גמורה היא אף ע"פ שלא חייב עצמו בקרן וקאמר להו סומכוס הן משלמין כפל והוא משלם תשלומי שלשה דהודאה דטביחה לאו הודאה היא שהרי פטר עצמו מכלום: **רבנן סברי אע"ג דגניבה מחמת עדים קא מודה.** ואינה הודאה וחייב לשלם לבעלים אותו כפל שנוטל מאלו: **הודאה דטביחה.** דלאו מחמת ביעתותא אודי מיהא הודאה היא ופטור מד' וה' אע"ג דפטר עצמו מכלום בהודאה זו דהא הודאה שגנבתי כמאן דאמר לא גנבתי דמי דמחמת קמאי אודי ומה דמחייב בקרן וכפל משום עדות האחרונים הוא ולאו משום הודאתו: **לא דכולי עלמא הודאה דטביחה.** בלא הודאה דגניבה לאו כלום היא לפוטרו במקום עדים כרבי יוחנן ואי הני סהדי בתראי סהדותא מעליותא הויא לא הוי פטרי ליה רבנן אלא הכא בעדות שאי אתה יכול להזימה עסקינן וכגון דהני עדים אחרונים הכשרים שהביא בעל הבית להעיד שגנב וטבח ומכר על פי הגנב הביאם שאמר הגנב בבית דין בפני פלוני ופלוני גנבתי כדמפרש ואזיל ואתו פלוני ופלוני כו': רבנן פטרי ליה לגנב מארבעה וחמשה אלא משלם לבעלים קרן לבדו והוא נוטל כפל מן הראשונים שרצו להפסידו כפל וקנסא לא משלם מאי טעמא דהני סהדי בתראי אינן עדים דאינך יכול להזימם ולקיים בעדות זו דין הזמה שהרי הוא הודה תחילה שבפניהם גנב ועל פיו באו להעיד ולאו עדות היא הלכך אמאי מחייבת ליה אהודאת פיו על פי עצמו לא ישלם קנס והאי מילתא קאי סומכוס וסבר עדות שאי אתה יכול להזימה עדות היא ועדים המוזמין משלמין תשלומי כפל לבעלים במקום גנב והוא משלם שלשה לפר דהא אתו סהדי דטבח ומכר: **הני מילי.** דלא הויא עדות: **היכא דאמרי לא ידעינן באיזו יום באיזו שעה.** דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתפו דלא ליתו סהדי דלזמינהו והלא באותה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם: **אבל הכא.** דהא דאין אתה יכול להזימה היינו משום דקושטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן עדות דסיועי קא מסייעי להו הלכך הך ראשונים שהוזמו משלמים בשבילו כפל והוא משלם שלשה לתשלומי חמשה דפר ושנים לאיל דעדות איכא והודאה ליכא דהודאה דגניבה מחמת ביעתותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פוטר עצמו מכלום הוה: **תשלומי כפל.** אמר סומכוס בכי האי גוונא דקמאי משלמין כפל דמשמע קרן וכפל ואמאי כיון דקא מודי ואמר גנבתי איהו קרן קא בעי לשלומי דבשלמא קנסא דכפל הוו קא בעי לאפסודי בעדות שקר דידהו דאכתי לא עמד בדין ואיכא למימר דמודה ומיפטר אלא קרן הוא מחוייב וקאי ולא מפסדי ליה מידי:
תשלום

ברייתא דתניא ראה עדים כו'. תימה דאמאי לא הביא מתניתין דפרק בתרא דשבועות (דף מט. ושם) דלעיל ודאי ניחא שמביא ברייתא לפי שצריך לדקדק מסיפא דר"א בר' שמעון דלא מתניא במתני' דשבועות אבל הכא אין צריך לדקדק כלל מסיפא וי"ל דאמתני' דשבועות ידע שפיר דאיכא לדחויי דהיא גופה קמ"ל כדקאמר בסמוך אבל ברייתא שמוספת על המשנה סבור דקמ"ל דהודאה דטביחה לאו הודאה היא:
תשלום

רבינו חננאל

מיהו ברייתא דאתו לה מהאי טעמא ואמרי הא קא משמע לן כיון דאמ' גנבתי ונפטר מכפל אף על גב דכפר בטביחה ומכירה ובאו עדים ואמרו שטבח ומכר פטור, מאי טעמ' חמשה בקר אמ' רחמנא וזה כיון שנפטר מן הכפל נשארו ארבעה ובשה נשארו שלשה. זה פירוש תשלומי חמשה ולא תשלומי ד' ולא תשלומי ג'. **לימא** דרב המנונא ור' יוחנן כתנאי, דתניא היו שנים מעידין שגנב ושנים מעידין שטבח או שמכר, הוזמו עידי גניבה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. הוזמו עידי טביחה, הוא משלם כפל לבעלין והן משלמין שלשה לגנב. משום סומכוס אמרו הוא משלם שלשה לפר ושנים תחת הצאן והן משלמי' כפל. ותריצנה להא דסומכוס, כגון דאתו תרי אמרי ליה גנבת, והודה אין גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לאו בפניכם, ואיתי גנב שהדי ואזמינהו, ואיתי בעל הבית שהדי דגנב טבח ומכר. רבנן סברי אף על גב דהודאה דגנבה מחמת בעתתא דשהדי היא ואינה חשובה הודאה, דטביחה ומכירה הודאה היא ופטור. לפיכך הוא משלם לבעליו כפל ופטור משלשה וארבעה. וסומכוס סבר הודאה דגנבה והודאה דטביחה אינה הודאה והעדים שהוזמו משלם תשלומי כפל והגנב משלם שלשה לפר ושנים לאיל. נמצא סומכוס כרב המנונא ור' יוחנן ורבנן פליגו עליהו. ודחינן, לא כולי עלמא בשנתחייב בגניבה על פי עדים הודאה דטביחה לאו הודאה כרב המנונא ור' יוחנן, והכא בעדות שאי אתה יכול להזימה פליגי, וכיון דאתו שהדי ואמרי ליה גנבת ואמ' להו אין גנבתי טבחתי ומכרתי, אינו יכול להזימם שכבר הודה ובעדותם אינו חייב לשלם וכל כי האי גונא פטורין. וסומכוס סבר כי אמרינן עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות, כגון דלא ידעי באיזה יום באיזו שעה באיזה מקום נמצא בהן, אבל כי האי גונא אף על גב דאינך יכול להזימה ההיא עדות, דסיועי הוא דמסייעי להו. ולית הילכתא כסומכוס. **וזו פירכא** על מאן דאמ' שאין העדים ניזומין עד שיודו ... [לא] תמצא אלא זוממי זוממין וכולם ונכוחים למבין. **וסוגיין** [דשמעתין כרב המנונא ור' יוחנן] סלקא. **ואקשינן** על משנתינו כיון שמודה כי גנב הקרן חייב לשלם ... משלמין תשלומי כפל. ופרקינן

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין מא: עח.], ב) [מסייע להו כל"ן], ג) [רש"ל], ד) בס"א: דטבח, ה) [ד"ה ראה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' על פי עצמו דלא מיחייב כצ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם ניתני גנבתי כצ"ל ותיבת או נמחק: (ג) שם טעמא דאמר גנבתי דחייב עצמו בקרן הוא דפטור: (ד) רש"י ד"ה ה"ג אלא וכו' אבל היכא דגניבה מחמת עצמו הודה:

מוסף רש"י

וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות. דרחמנא אמר (דברים יט) ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו', עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הויא עדות ואי לא לא (פסחים יב. וכעי"ז סנהדרין מא.).